

บทที่ 21

สภาตำบล

วิศิษฐ์ ทวีเศรษฐ

ตำบล เป็นหน่วยการปกครองพื้นฐานของการปกครองส่วนภูมิภาค นอกจากดำเนินการปกครองตามลักษณะปกครองท้องถิ่นแล้ว ยังมีการจัดรูปแบบการบริหารงานของตำบลที่เรียกว่า “สภาตำบล” อีกด้วย

สภาตำบลได้จัดตั้งขึ้นมาโดยมีวัตถุประสงค์ที่จะเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารงานของตำบลและหมู่บ้าน อันจะเป็นประโยชน์แก่ท้องถิ่นและประชาชนส่วนรวม และเป็นการฝึกฝนประชาชนให้รู้จักปกครองตนเองตามหลักการปกครองประชาธิปไตยอีกด้วย และยังเป็นการปลูกฝังให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นให้เป็นไปตามความต้องการของประชาชน และให้ประชาชนมีความสำทับผิดชอบต่อส่วนรวมด้วย

สภาตำบลได้จัดตั้งขึ้นโดยคำสั่งกระทรวงมหาดไทย 2 รูป คือ สภาตำบลตามคำสั่งกระทรวงมหาดไทย ที่ 222/2499 และคำสั่งกระทรวงมหาดไทย ที่ 275/2509 และจัดตั้งตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการส่วนตำบล พ.ศ.2499 ซึ่งเป็นรูปการปกครองท้องถิ่นในรูป “องค์การบริหารส่วนตำบล” องค์การบริหารส่วนตำบลนี้มีสภาตำบลเป็นฝ่ายนิติบัญญัติ แต่สภาตำบลที่จัดตั้งมาแล้วทั้ง 3 รูปดังกล่าวนี้ บางรูปไม่อาจปฏิบัติงานให้เกิดประสิทธิภาพได้ จึงถูกยกเลิกโดยประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 326 ลงวันที่ 13 ธันวาคม 2515 แล้วจัดตั้ง “สภาตำบล” รูปใหม่แทน จนถึงปี พ.ศ.2537 ได้มีการปรับปรุงสภาตำบลรูปนี้ และกำหนดให้มีฐานะเป็นนิติบุคคล¹

1. รูปแบบของสภาตำบลในปัจจุบัน

พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ.2537 เป็นกฎหมายที่กำหนดรูปแบบของสภาตำบลในปัจจุบัน โดยได้ปรับปรุงฐานะของสภาตำบล และการบริหารงานของสภาตำบลเสียใหม่ ให้สามารถรองรับการกระจายอำนาจไปสู่ประชาชนได้มากยิ่งขึ้น รวมทั้งให้มีการยกฐานะสภาตำบลซึ่งมีรายได้ตามเกณฑ์ที่กำหนดขึ้นเป็นองค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งเป็นราชการบริหารส่วนท้องถิ่นได้

สภาตำบลปัจจุบัน เป็นหน่วยการปกครองพื้นฐาน ซึ่งกฎหมายกำหนดให้ตำบลตามกำหนดลักษณะปกครองท้องที่ที่อยู่นอกเขตหน่วยการบริหารราชการส่วนท้องถิ่น และกำหนดให้สภาตำบลมีฐานะเป็นนิติบุคคล สภาตำบลถือได้ว่าเป็นกลไกสำคัญในการบริหารงานของตำบล และในการพัฒนาตำบล สภาตำบลมีโครงสร้างและลักษณะการดำเนินงานคล้ายหน่วยการปกครองท้องถิ่น เพราะมีกรรมการสภาตำบลบางส่วนได้รับการเลือกตั้งจากประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน นอกจากนี้สภาตำบลยังมีรายได้และสามารถจัดทำงบประมาณและการบริหารโครงการต่าง ๆ ได้ อาจกล่าวได้ว่าตามหลักของการปกครองท้องถิ่นแล้ว สภาตำบลปัจจุบันมีลักษณะเป็นรูปการปกครองท้องถิ่นรูปหนึ่งก็ได้ แต่กฎหมายได้กำหนดให้เป็นก้าวแรกที่จะก้าวไปสู่รูปแบบของการปกครองท้องถิ่นที่เรียกว่า องค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งกฎหมายได้กำหนดให้เป็นราชการบริหารส่วนท้องถิ่นต่อไป ดังนั้นสภาตำบลปัจจุบันจึงมีลักษณะเป็นองค์กรที่โน้มไปในทางเป็นหน่วยการปกครองท้องถิ่น กฎหมายกำหนดให้กระทรวงมหาดไทยจัดตั้งสภาตำบลในทุกตำบล

2. โครงสร้างของสภาตำบล

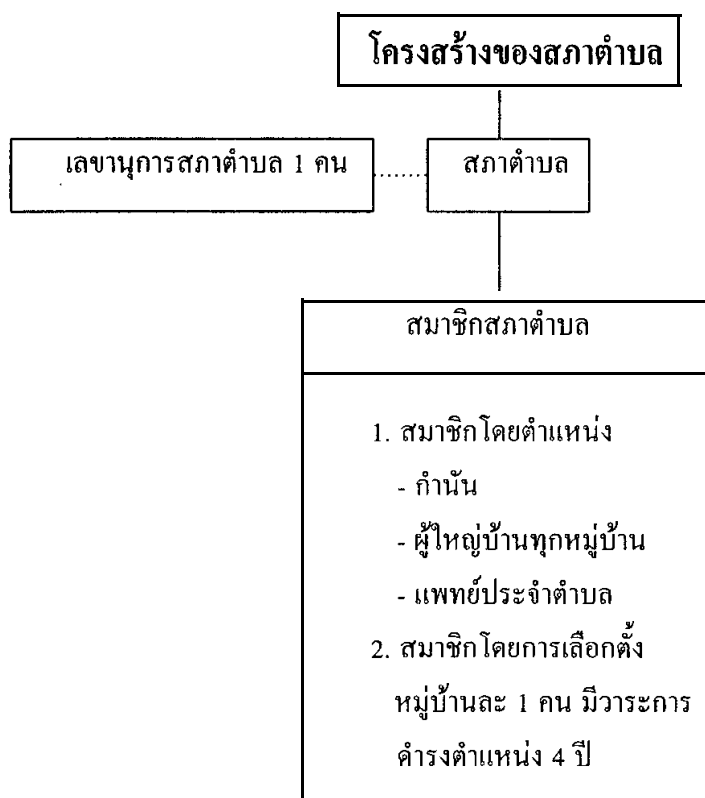
สภาตำบลประกอบด้วยสมาชิก 2 ประเภท คือ สมาชิกสภาตำบลโดยตำแหน่ง กับสมาชิกสภาตำบลโดยการเลือกตั้ง² คือ

ก. สมาชิกสภาบลโดยตำแหน่ง ได้แก่

- (1) กำนัน เป็นประธานสภาตำบล
- (2) ผู้ใหญ่บ้านของทุกหมู่บ้านในตำบล
- (3) แพทย์ประจำตำบล

ข. สมาชิกสภาตำบลโดยการเลือกตั้ง ได้แก่สมาชิกซึ่งได้รับเลือกตั้งจากราษฎรในแต่ละหมู่บ้านในตำบลนั้นเป็นสมาชิกสภาตำบลหมู่บ้านละ 1 คน มีวาระอยู่ในตำแหน่งคราวละ 4 ปี นับแต่วันเลือกตั้ง³

สภาตำบลมีกำนันเป็นประธานสภาตำบล และมีรองประธานสภาตำบลคนหนึ่ง ซึ่งนายอำเภอแต่งตั้งจากสมาชิกสภาตำบลตามมติของสภาตำบล รองประธานสภาตำบลมีวาระการดำรงตำแหน่งคราวละ 4 ปี⁴ นอกจากนี้สภาตำบลมีเลขานุการสภาตำบลละ 1 คน ซึ่งนายอำเภอเป็นผู้แต่งตั้งจากข้าราชการที่ปฏิบัติงานในตำบลนั้น หรือบุคคลอื่นที่มีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา 8 กล่าวคือ ผู้มีสิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาตำบลนั่นเอง⁵

3. อำนาจหน้าที่ของสภาตำบล

สภาตำบลมีอำนาจหน้าที่ในการพัฒนาตำบลตามแผนงานโครงการและงบประมาณของสภาตำบล เสนอแนะส่วนราชการในการบริหารราชการและพัฒนาตำบล ปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการตำบลตามกฎหมายว่าด้วยลักษณะปกครองท้องที่ และหน้าที่อื่นตามที่กฎหมายกำหนด⁶

สภาตำบลอาจดำเนินกิจการภายในตำบล ดังต่อไปนี้⁷

- (1) จัดให้มีน้ำเพื่อการอุปโภค บริโภค และการเกษตร
- (2) จัดให้มีและบำรุงรักษาทางน้ำและทางบก
- (3) จัดให้มีและรักษาทางระบายน้ำ การรักษาความสะอาดของถนน ทางน้ำ ทางเดิน และที่สาธารณะ รวมทั้งการกำจัดมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล
- (4) คุ้มครองดูแลและบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- (5) บำรุงและส่งเสริมการประกอบอาชีพของราษฎร
- (6) ส่งเสริมการพัฒนาสตรี เด็ก เยาวชน ผู้สูงอายุ และผู้พิการ

4. รายได้ของสภาตำบล

สภาตำบลมีรายได้จาก 3 ส่วน คือ⁸

1. รายได้ซึ่งองค์การบริหารส่วนจังหวัดจัดสรรให้ตามหลักเกณฑ์ที่กระทรวงมหาดไทยกำหนด โดยจัดสรรจากเงินภาษี และค่าธรรมเนียมต่าง ๆ
2. รายได้ซึ่งรัฐบาลจัดสรรเงินให้แก่สภาตำบลเป็นเงินอุดหนุน
3. รายได้ที่สภาตำบลจัดหาเองจากทรัพย์สินและสาธารณูปโภคของสภาตำบล เงินและทรัพย์สินที่มีผู้อุทิศให้ ฯลฯ

5. การดำเนินงานของสภาตำบล

ในการปฏิบัติหน้าที่ของสภาตำบล ให้ประธานสภาตำบลเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการตามมติของสภาตำบล แต่สภาตำบลอาจมอบหมายให้สมาชิกสภาตำบลผู้อื่นดำเนินการแทนเฉพาะกรณีได้

ในการทำนิติกรรมของสภาตำบล ให้ประธานสภาตำบล เลขานุการสภาตำบล และสมาชิกสภาตำบลอีก 1 คน ร่วมกันมีอำนาจกระทำกรแทนสภาตำบล ทั้งนี้ให้เป็นไปตามระเบียบของกระทรวงมหาดไทย⁹

6. การประชุมสภาตำบล

ประธานสภาตำบล เป็นผู้เรียกประชุมสภาตำบล และมีหน้าที่ดำเนินการประชุมให้เป็นไปตามข้อบังคับการประชุมที่กระทรวงมหาดไทยกำหนด¹⁰ ให้มีการประชุมสภาตำบลไม่น้อยกว่าเดือนละ 1 ครั้ง การประชุมต้องมีสมาชิกสภาตำบลมาประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกสภาตำบลทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ จึงจะเป็นองค์ประชุม การลงมติที่ประชุมให้ถือเสียงข้างมาก ถ้ามีคะแนนเสียงเท่ากันให้ประธานในที่ประชุมมีสิทธิออกเสียงเพิ่มขึ้นอีกเสียงหนึ่ง เป็นเสียงชี้ขาด¹¹

7. การกำกับดูแลสภาตำบล

นายอำเภอมีอำนาจกำกับดูแลการปฏิบัติหน้าที่ของสภาตำบลให้เป็นไปตามกฎหมายและระเบียบข้อบังคับของทางราชการ

ในกรณีที่ปรากฏว่าการดำเนินการของสภาตำบลเป็นไปโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย ก่อหรืออาจก่อให้เกิดความเสียหายแก่ทางราชการ หรือไม่เป็นไปตามระเบียบข้อบังคับของทางราชการ นายอำเภอมีอำนาจยับยั้งการดำเนินการดังกล่าวไว้เป็นการชั่วคราวได้ และรายงานไปยังผู้ว่าราชการจังหวัดเพื่อวินิจฉัยชี้ขาดได้¹²

หากปรากฏว่าสภาตำบลกระทำการฝ่าฝืนต่อความสงบเรียบร้อยหรือสวัสดิภาพของประชาชน หรือละเลยไม่ปฏิบัติตามหรือปฏิบัติการไม่ชอบด้วยอำนาจหน้าที่ ผู้ว่าราชการจังหวัดอาจสั่งยุบสภาตำบลได้ตามคำแนะนำของนายอำเภอ และเมื่อผู้ว่าราชการจังหวัดสั่งยุบสภาตำบลแล้ว ให้สภาตำบลยังคงประกอบด้วยสมาชิกสภาตำบลโดยตำแหน่งทั้งหมด จนกว่าจะมีการเลือกตั้งสมาชิกสภาตำบลซึ่งได้รับเลือกตั้งใหม่¹³

สรุป

สภาตำบลเป็นองค์กรที่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารงานในตำบล หมู่บ้าน เพื่อผลในทางการปกครองและการพัฒนาท้องถิ่นให้เป็นไปตามความต้องการของประชาชน และเป็นการฝึกฝนการปกครองในระบบประชาธิปไตยให้แก่ประชาชนในระดับตำบลและหมู่บ้าน อันเป็นพื้นฐานของการปกครองในระดับชาติ

เชิงอรรถ

- ¹พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 มาตรา 6
²เพ็ญอ้าง, มาตรา 7
³เพ็ญอ้าง, มาตรา 11
⁴เพ็ญอ้าง, มาตรา 16
⁵เพ็ญอ้าง, มาตรา 19
⁶เพ็ญอ้าง, มาตรา 22
⁷เพ็ญอ้าง, มาตรา 23
⁸เพ็ญอ้าง, มาตรา 29, 30 และ 31
⁹เพ็ญอ้าง, มาตรา 27
¹⁰เพ็ญอ้าง, มาตรา 17
¹¹เพ็ญอ้าง, มาตรา 18
¹²เพ็ญอ้าง, มาตรา 38
¹³เพ็ญอ้าง, มาตรา 39

โครงสร้างราชการบริหารส่วนภูมิภาคและส่วนท้องถิ่น

